

шкільне виховання гармонізується на засадах гуманізму, доброзичливості, демократизму, партнерських відносин учасників освітнього процесу.

Література:

1. Дем'янюк Т. Д. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі: Навчально-методичний посібник. Київ-Рівне: РДГУ, 2006. 416 с.
2. Закон України «Про виховання дітей та молоді»: Проект. *Освіта України*. 2004. 14 вересня. (№72). С. 4-6.
3. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді. *Світ виховання*. 2004, №4 (5). С.7-30.

НАПРЯМ 5. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ

Альтгайм Л. Б.,

к.г.н., доцент кафедри географії та методики її навчання

Заствецька Л. Б.,

д.г.н., професор, завідувач кафедри географії та методики її навчання

Ратушняк К. Ю.,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти географічний факультет, кафедра географії та методики її навчання

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка,

м. Тернопіль

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ ШКОЛЯРІВ У М. ТЕРНОПІЛЬ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Важливим завданням із подальшого вдосконалення надання як освіти у школі, так і справи національного виховання й підготовки учнів до дорослого життя, особливо сьогодні в умовах війни, стоїть не тільки перед школою, але й перед позашкільними установами й всіма організаціями, які причетні до виховної роботи серед учнівської

молоді. Ці завдання можуть реалізовувати також і туристично-екскурсійні установи.

Екскурсійна робота серед підростаючого покоління може проводитися навчальними закладами спільно із будинками дитячої творчості, туристичними центрами, спелеологічними клубами, туристичними гуртками і ін.

Екскурсії займають важливе місце у комплексному підході до національного виховання учнівської молоді, ефективність якого досягається на основі єдності релігійного, трудового й національного виховання. Впливаючи на розум і почуття учнів, вони допомагають формуванню у дітей національних поглядів і переконань, моральному становленню особистості, закріплюють і розширюють знання, отримані у школі, розвивають загальний кругозір, виховують любов до рідного краю. Шкільні екскурсії завжди слугували і виступали реалізатором важливих виховних методів та функцій для формування національного світогляду учнів. Вони є особливо дієвим практичним методом навчання і виховання у підлітків і молоді української ідентичності, формування у них поваги до минулого і гордовитого відчуття за велич нашого народу у боротьбі за свою незалежність [1]. Такі основні моменти у вихованні молоді можна реалізовувати під час екскурсій у м. Тернопіль, на яких включені екскурсійні об'єкти національної гордості і пов'язані із життям відомих людей. До них можна віднести Пам'ятник Героям Небесної Сотні, флагшток із прапором України, а також пам'ятники Степану Бандері, Тарасу Шевченку, Соломії Крушельницькій, Ігорю Гереті.

Пам'ятник Героям Небесної Сотні відкрито 14 жовтня 2016 року У 2014 році, після розстрілів на Майдані незалежності у м. Києві, з'явилося звернення тернополян назвати одну із головних вулиць або майданів міста в пам'ять Героїв Євромайдану. Міська рада прийняла рішення найменувати одну із центральних площ їх іменем. Після багатотисячного вшанування першої річниці пам'яті Героїв, загиблих на Майдані незалежності у м. Києві, тернополяни прийняли рішення встановити на цій площі пам'ятник Героям Небесної Сотні. Під час відкриття на цій площі міста вишикувалися бійці 44-тої окремої артилерійської бригади, Національної гвардії, батальйону патрульної служби поліції особливого призначення "Тернопіль". У скульптурі зображена фігура юнака – невинної жертви та ангела, який є символом слави Героїв. Висота композиції без постаменту 9 метрів, а фігури – 3 метри.

Флаги́ток із пра́пором Украї́ни відкрито до 30-ого Дня Незалежності у гідропарку встановили висотою 50 метрів та діаметр до 1,2 метри. Виконаний він із кількох блоків металу. Витратили на прапор чималі кошти – 4 877 994 гривень – гроші меценатів, які підтримали проєкт.

Пам'ятник Степану Бандері встановлено у 2008 р. Його зведено у м. Тернополі до сторічного ювілею із дня народження лідера українського національного руху. Місце для установки скульптури вибрали у парку імені Тараса Шевченка навпроти облдержадміністрації. Чотирьохметрова фігура Бандері покрита бронзою, а півтораметровий постамент виконаний із мармуру. Висота гранітного постаменту 2,5 м, висота бронзової фігури 4 м. До відкриття пам'ятник покрити бронзою ще не встигли, тому просто пофарбували у коричневий колір. Повністю роботи були завершені навесні 2009 року. Із тих пір пам'ятник С. Бандері – один з епіцентрів суспільного життя м. Тернополя, місце проведення заходів до пам'ятних дат і просто зручне місце зустрічі екскурсійний об'єкт. Автор скульптурної композиції – Р. Вільгушинський. В 2011 р. добавлений напис «Герой України» [3].

Пам'ятник Тарасу Шевченку у м. Тернополі розташований у невеличкому скверіку ліворуч від драмтеатру. Автор пам'ятника – скульптор Микола Невеселий, архітектурну прив'язку виконав тодішній головний архітектор Тернополя Станіслав Калашник. Пам'ятник являє собою бронзову сидячу фігуру Тараса Шевченка, встановлену на двоступінчатому гранітному постаменті сірого кольору. Трагування постаті Шевченка виконано загалом у традиційному руслі. Автори пам'ятника зуміли передати портретні риси сильної душою людини. Вже немолодого поета зображено у хвилину задуми, його плечі похилені, голову трохи розвернуто праворуч, руки складені на правому коліні.

Сучасний пам'ятник Тарасові Шевченку у м. Тернополі – не перший пам'ятник Кобзареві у місті. Раніше, 1953 року, у м. Тернополі встановлено пам'ятник Т. Шевченку у міському парку (приблизно на місці сучасного пам'ятника С. Бандері), але через реконструкцію парку його знесено.

У березневі дні 1982 року, коли проводилось Всесоюзне Шевченківське літературно-мистецьке свято «В сім'ї вольній, новій», у сквері біля драмтеатру, урочисто відкрито новий пам'ятник Тарасу Шевченку у м. Тернополі [3].

Пам'ятник Соломії Крушельницькій встановлено 22 серпня 2010 року. Бронзовий стрункий силует у старовинному вбранні у капелюшку, що спирається правою рукою на оригінальні перила із застиглої музики створено львівсько-рівненсько-тернопільським колективом художників у складі Володимира Стасюка, братів Андрія і Володимира Сухорських, Ізабелли Ткачук, Данила Чепіля та Анатолія Водоюяна. Висотою 3,8 м і масою 3,5 т образ пам'ятника Соломії Крушельницької стоїть на круглому триярусному гранітному постаменті, позаду якого бульвар Т. Шевченка і Тернопільський академічний обласний український драматичний театр.

Пам'ятник Ігорю Гереті назвали «пішохід у бронзі», оскільки пам'ятник встановлений посеред вулиці, на бруківці, без постаменту. Скульптор Олесь Маляр таким чином передав життєву позицію Ігоря Герети, який завжди хотів бути серед людей, спілкуватися із ними і допомагати їм. Бронзова постать Ігоря Герета зображена у русі у повний зріст із сумкою – митець крокує вулицею у напрямку обласного музею. Скульптура висотою 2 метри встановлена біля будівлі Управління Національної поліції України у Тернопільській області. Пам'ятник Ігорю Гереті відкритий 25 вересня 2016 року о 12:00. Його освятив єпископ-помічник Тернопільсько-Зборівський УГКЦ Теодор (Мартинюк) [4].

Згадками про видатних особистостей у м. Тернополі є пам'ятні місця, пам'ятники, меморіальні дошки, різні малі архітектурні форми та споруди, які із ними пов'язані, або у яких увіковічено пам'ять про них. Із цього переліку за останні роки із часів Революції гідності зростає кількість меморіальних дощок, присвячених героям Небесної сотні і теперішнім захисникам і захисницям нашої незалежності. І це мають бути особливі місця пам'яті, про які ми повинні пам'ятати щоденно і всі вони повинні бути доєднані до екскурсійних маршрутів, і, навіть, потрібно буде сформувати тематичні маршрути на їх основі.

Ми не має право забути жодного нашого захисника і захисницю і пам'ятні місця потрібно формувати не тільки у вигляді меморіальних дощок, а комплексів і меморіалів пам'яті про цю війну, де екскурсії можна буде доповнювати *елементами ритуалу*. Особливо це стосується екскурсій на історико-революційні й військово-історичні теми, де включають ці елементи ритуалу, тобто церемоніалу, виробленого звичаєм. При відвідуванні могил учасників боротьби за волю й незалежність нашої України й пам'ятних місць, де екскурсанти вшанують їх хвилиною мовчання, покладуть квіти, будуть присутніми

при зміні Почесної варти, прослухають тематичні мелодії, братимуть участь у масових ходах і мітингах на честь пам'яті про загиблих героїв. Елементи ритуалу матимуть великий виховний вплив на учасників екскурсій [2].

Наша українська земля і історія багата на події національно-визвольного руху, видатні постаті, які формували її територіально та етнічно у минулому. Героїчні вчинки наших захисників і захисниць сьогодення щоденно доповнюють цей список. Стають прикладом боротьби за незалежність нашої країни, продовжуючи яскраві сторінки історії наших пращурів.

Література:

1. Альтгайм Л.Б. Організація екскурсійних послуг, Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. 204 с.
2. Альтгайм Л., Стецько Н. Репрезентація екскурсійних об'єктів через призму видатних постатей у м. Тернополі та області. Охорона культурної спадщини як невід'ємний елемент розвитку туризму на Тернопільщині. Матеріали науково-практичної конференції, м. Збараж, 31 травня 2023 р. Наукове видання. Збараж: Національний заповідник «Замки Тернопілля», 2023, С. 3-9.
3. Тернопільщина. Історія міст і сіл: у 3 т. Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2014. 342 с.
4. У Тернополі відкрили пам'ятник історика й археологу Ігорю Гереті. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/260916-u-ternopoli-vidkryly-pamyatnyk-istoryku-y-arheologu-igoryu-gereti> (дата звернення: 15.05.2024).